

Co-funded by
the European Union

План законодавчих змін в частині транспонування вимог ЄС щодо збереження природних оселищ та оселищ видів дикої флори і фауни

Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про охорону природних оселищ та дикої фауни і флори (Оселищна директива)

Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів (Пташина директива)

I. Загальна частина

1. Поточний стан транспозиції актів законодавства ЄС в Україні

Законодавство України лише частково відповідає положенням Оселищної та Пташиної директив про збереження природних оселищ та оселищ видів дикої флори і фауни (ступінь відповідності низький).

В основі виділення ділянок, перспективних для включення до екологічної мережі Nature 2000, відповідно до Оселищної та Пташиної лежить виділення природних оселищ, яким характерна наявність відповідних складових (як біотичних, так і абіотичних), що визначають їхню особливу роль у збереженні умов виживання й розвитку популяцій видів, котрі потребують збереження. Даний підхід не впроваджений у законодавче поле України.

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки мала на меті збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіально єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій. Національна екологічна мережа за задумкою мала відповідати вимогам щодо її функціонування у Загальноєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття.

При цьому Закон України від 24 червня 2004 р. № 1864-IV «Про екологічну мережу України» запровадив відмінні критерії до формування екологічної мережі, ніж передбачені законодавством ЄС. Зокрема, український підхід базується не на критерії виділення оселищ, як основи вибору складових елементів екомережі, а екомережа створюється на базі територій та об'єктів природно-заповідного фонду як основи екомережі з подальшим залученням природоохоронних територій іншого статусу (водоохоронних, рекреаційних тощо). Відтак, екомережа в Україні на даному етапі залишається в основному інструментом територіального планування та покладається на природоохоронні режими територій, які вона об'єднує.

Co-funded by
the European Union

З 2008 року з метою виконання міжнародних зобов'язань за Бернською конвенцією Україна створює об'єкти Смарагдової мережі. Разом з тим, в законодавстві України на сьогодні закріплені лише одиничні положення щодо таких об'єктів, законодавчі рамки для визначення та створення спеціальних територій з метою збереження природних оселищ практично відсутні, а відтак навіть процес створення об'єктів Смарагдової мережі на національному рівні не є належно регламентованим. В законодавчому полі практично відсутні і механізми управління, збереження та моніторингу таких об'єктів, передбачені Оселищною та Пташиною директивами. На практиці це створює численні проблеми при визначенні об'єктів Смарагдової мережі, управлінні ними та забезпеченні їхнього збереження. Як правило, збереження цих об'єктів забезпечується лише в межах режиму існуючих об'єктів природно-заповідного фонду або інших природоохоронних територій.

При цьому, ще в 2002 році на виконання зобов'язань за Конвенцією про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів уряд встановив процедуру надання таким угіддям відповідного статусу на підставі критеріїв, передбачених конвенцією.

В певній мірі збереженню Смарагдової мережі в Україні на сьогодні сприяють процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Разом з тим, оцінка впливу проєктів на природні оселища та охоронювані види механізмами ОВД здійснюється лише в межах оцінки впливу видів планованої діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля, а це обмежене коло видів діяльності. Плани і програми, які можуть мати вплив на території з природоохоронним статусом, проходять СЕО, однак врахування оселищного підходу при такій оцінці чітко не означене.

В Україні ще не транспоновані відповідні положення Директиви 2024/1203 від 11 квітня 2024 року про захист довкілля за допомогою кримінального права, яка на рівні ЄС покликана забезпечити виконання, серед іншого, і Оселищної та Пташиної директив. Відтак, в Україні відсутня кримінальна відповідальність за дії, що призводять до погіршення стану збереження природних оселищ та оселищ охоронюваних видів в межах спеціальних територій збереження.

2. Стратегія для транспозиції актів законодавства ЄС в Україні

Для належного транспонування вимог Оселищної та Пташиної директив у законодавство України в розрізі збереження природних оселищ та оселищ видів необхідно розробити і затвердити нове законодавство, яке б забезпечувало впровадження оселищного підходу, як того вимагають акти ЄС. Окремим спеціальним законодавчим актом необхідно врегулювати питання створення та функціонування спеціальних територій збереження, яким інтегрувати критерії

Co-funded by
the European Union

для визначення природних оселищ та оселищ видів, механізми збереження та управління такими територіями. Цим законом планується транспонувати:

- термінологію, яку використовують Оселищна і Пташина директиви;
- процедури пропонування, схвалення та визнання спеціальних територій для збереження природних оселищ та оселищ видів дикої фауни і флори (територій мережі Natura 2000);
- положення щодо інструментів управління такими спеціальними територіями (в тому числі щодо планів управління, інших заходів збереження);
- положення щодо оцінки впливу планів та проектів на такі спеціальні території;
- положення щодо моніторингу стану збереження природних оселищ та оселищ видів флори і фауни, як в межах відповідних спеціальних територій збереження, так і поза їх межами;
- положення про порушення у сфері збереження природних оселищ та оселищ охоронюваних видів флори і фауни в межах спеціальних територій збереження.

З метою виконання зобов'язань за Бернською конвенцією до вступу України в ЄС норми цього закону, які стосуються управління та збереження спеціальних територій, будуть застосовуватися до територій Смарагдової мережі, які згодом мають бути “конвертовані” в мережу Natura 2000. Одночасно прийняття такого закону забезпечить вже зараз повну транспозицію положень Оселищної й Пташиної директив у частині охорони природних оселищ та оселищ охоронюваних видів.

Одночасно передбачається закріпити актом уряду перелік визначених територій Смарагдової мережі. Цим актом також можна встановити окремі положення щодо потенційних територій Смарагдової мережі.

Паралельно із розробленням та прийняттям закону про спеціальні території збереження, як основного нормативного правового акту, який забезпечуватиме транспозицію положень директив в частині збереження оселищ (понятійного апарату, принципів, тощо) також передбачається внести зміни до чинних законів з метою приведення їх у відповідність до основного нормативного правового акту у сфері збереження природних оселищ та оселищ видів.

Окремою законодавчою ініціативою заплановано внести проект закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (в розрізі розширення складів та підвищення санкцій) та Кримінального Кодексу України для посилення адміністративної відповідальності та запровадження кримінальної відповідальності за порушення законодавства у сфері збереження природних оселищ та оселищ видів.

3. Головні виконавці і співвиконавці

**Co-funded by
the European Union**

- Міндовкілля

Co-funded by
the European Union

II. Заходи плану нормотворчої діяльності

Зміст заходу	Відповідальні органи, строки	Індикатори виконання
1. Проект закону про спеціальні території збереження, який також передбачатиме зміни до <ul style="list-style-type: none"> - Закону України «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004 № 1864-IV, - Закону України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-12, - Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-12, - Закону України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-14, - Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677-VI, - Закону України «Про рослинний світ» від 9.04.1999 N 591-XIV, - Закону України «Про Червону книгу України» від 07.02.2002 № 3055-14, - Земельний кодекс України - Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», - Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та ін. - із додатками до закону, якими переносимуться перелік типів природних оселищ (згідно з додатком I до Оселищної директиви) та переліки охоронюваних видів фауни і флори (згідно з додатками II та IV до Оселищної та додатком I до Пташиної директив) 	Міндовкілля, 2026	Прийняття закону
2. Проект закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення (розширення складів правопорушень та перегляд санкцій)	Міндовкілля, 2026	Прийняття закону
3. Проект закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення законодавства у сфері збереження природних оселищ та оселищ видів	МВС, Міндовкілля, 2026	Прийняття закону
4. Проект постанови КМУ/наказу Міндовкілля про затвердження переліків типів природних оселищ (відповідно до додатку I Оселищної директиви) та охоронюваних видів фауни і флори (відповідно до додатків II, IV Оселищної директиви та додатком I до Пташиної директиви), якщо такі не буде транспоновано вищезазначеним законом	Міндовкілля, 2026	Прийняття постанови КМУ або наказу Міндовкілля
5. Проект постанови КМУ про затвердження Переліку	Міндовкілля,	Прийняття

Co-funded by
the European Union

територій Смарагдової мережі	2025	постанови КМУ
6. Проекти підзаконних нормативно-правових актів, які впливатимуть з вимог нового закону, зокрема про <ul style="list-style-type: none"> - реєстр територій, - плани управління, - плани моніторингу, - порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам 	Міндовкілля, 2026-27	Прийняття постанови КМУ чи наказу Міндовкілля
7. Проект постанови про внесення змін до положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України	Міндовкілля, 2026	Прийняття постанови КМУ
8. Проект положення про агентство управління біорізноманіттям та природоохоронними територіями (в разі прийняття рішення про створення окремого агентства)	Міндовкілля, 2026	Прийняття постанови КМУ